

■ Blízký východ

Pavel Havlíček
autori@hn.cz

Sýrie po Asadovi: Kdo ovládne mocenské vakuum v zemi?

Poslední vývoj událostí v Sýrii ukázal, že i dlouho neřešené konflikty a zdánlivě stabilně vypadající situace mohou projít poměrně bleskovým vývojem. Přestože velká část Sýrie i západního světa oslavovala pád režimu Bašára Asada po 24 letech jeho krutovlády a jeho evakuaci do Ruska, válka mezi domácími mocenskými frakcemi a jejich zahraničními podporovateli v zemi zřejmě ani zdaleka neskončila.

Pozorovatelé spíše poukazují na její přesun do nové fáze, ve které budou hrát dominantnější roli místní hráči pod vedením Abú Muhammada al-Džauláního a jeho Haját Tahrír aš-Šám (HTS) podporovaní Tureckem a některými dalšími západními státy.

Ačkoli to s ohledem na dřívější přidružení HTS k teroristickým organizacím typu al-Káidy může působit paradoxně, geopolitický vývoj v tomto regionu hraje významnější roli. Nejdůležitější je totiž ztráta pro Írán, Rusko a do určité míry také Čínu, které Bašára Asada po událostech tzv. arabského jara v roce 2011 dokázaly udržet u moci. V případě prvních dvou zmíněných za pomoci brutální síly a potlačení protiasadovské koalice v období po září 2015. Právě k tomuto momentu totiž datujeme masivní vstup ruských jednotek do země, založení několika vojenských základů a postupné zdemocování různých mocenských skupin

Pro Rusy to po dlouhých letech využívání syrského území jako základny pro další mocenské kroky musí být šok.

spojených v jejich odporu proti syrskému diktátorovi. S tímto procesem se pojí i mocenské etablování Rusů v zemi, kterou společně s Íránem do velké míry kontrolovali a z Asada si udělali loutku svých záměrů.

Až příliš dlouho uměle udržovaná loutková vláda se zhroutil jako domeček z karet. Ukázalo se, že kromě té části populace, která režim nenáviděla, Asadův zkorumpovaný režim postupně ztratil podporu i těch skupin, o které historicky opíral svoji moc. Avšak tento proces borcení a mocenského zvratu ještě zdaleka není u konce. Bude zajímavé pozorovat, jak daleko dojde a co všechno vezme po cestě s sebou. Pro nás bude ze západního pohledu zásadní sledovat zejména mocenské pozice Ruska a Íránu, které ještě nejsou definitivně vyklizeny, přestože jsou zásadně oslabeny.

Proti pozicím Íránu bude nejen v Sýrii, ale také v sousedním Libanonu i nadále mocensky vystupovat Izrael, nově namotivovaný blízcím se návratem Donalda Trumpa do Bílého domu. To bude Írán dále vojensky oslabovat a nutit ke koncentraci pozornosti na domácí poměry a obranu jeho vlastního území. Sílí proto i obavy, že Írán může podniknout poslední kroky k získání jaderné zbraně.

Avšak z evropského pohledu bude ještě podstatnější oslabení ruských pozic v Sýrii, které v minulosti představovaly nejen reputaci a mo-

cenický status, ale také strategickou výspu pro realizaci dalších operací v regionu východního Středomoří, na Blízkém východě i na severu Afriky a v subsaharské části kontinentu.

Přestože se Rusové do posledního momentu snažili Bašára Asada udržet u moci a okamžitě po zahájení masivní ofenzivy HTS proti Asadovým pozicím kolem Aleppa na severu země zahájili letecké útoky, nebylo to nic platné. Mocenské vakuum vytvořené oslabením jejich iránského spojence a kolapsem soudržnosti syrského režimu nedokázali sami vykompenzovat. Postupně museli přijmout nejen zhroucení Asadova režimu a přistoupení k jeho evakuaci do Ruska, ale také uznat nové vláde.

Rusové přitom vsadili na špatnou kartu, a přestože již začali s novými elitami vyjednávat o udržení svých mocenských pozic v podobě základny. Jisté již teď však je, že ruská armáda se stahuje z jihu země na severozápad do obou významných opěrných bodů, odkud je postupně dále stahována zpět do Ruska, jak dokumentují vojenští pozorovatelé. Potvrzují to na základě přítomnosti významných přepravních kapacit v podobě letadel a do regionu se postupně, i když velmi pomalu, přesouvají také přepravní lodě, které by taktéž mohly pomoci s odvozem materiálu, lidí i dalšího vybavení.

Pro Rusy to po dlouhých letech pohodlného využívání syrského území jako základny pro další mocenské kroky a výpady do širšího regionu Blízkého východu a severní Afriky musí být šok. Zejména proto, že na jejich mocensku a vojenskou přítomnost byla navázána celá řada dalších aktivit včetně získávání (až drancování) finančních i dalších zdrojů z Afriky, kde stále ve velkém působí pohrobci po tzv. wagnerovcích. Právě ti za využití vojenských kapacit, nájemných vojáků a poskytování stabilizačních řešení skrze prodej zbraní a technologií místním diktátorským režimům přinášeli významné finanční prostředky Kremlu.

Všechno to je nyní ohroženo, a Rusové se proto až zoufale snaží domluvit s novými syrskými vládci a všemožně zakamuflovat, že až do poslední chvíle označovali HTS za teroristy a na všech úrovních se jim snažili škodit. Ruská propaganda začala nově elity nazývat „politickou opozicí“ a brzy budeme svědky plného uznání jejich postavení v zemi. Nicméně jestli to bude stačit a Rusům se podaří nové vláde Sýrie přesvědčit, aby mohli zůstat, je skutečně významnou geopolitickou otázkou.

K tomu je nutné dodat, že Rusko v Sýrii prozatím nevyčerpalo všechny své karty. Vzhledem ke svému angažmá, které trvalo dlouhé desítky let, má v zemi hluboce zakořeněné vazby a s nimi související páky, jež nejsou vždy i zasvěceným pozorovatelům úplně zřejmé.

Západ a EU by se proto měly ve své diplomatické ofenzivě a spolupráci s Tureckem a Izraelem snažit, aby to Rusku nevyšlo a Rusové museli Sýrii definitivně opustit. Dotáhli by tím do konce nejen významné mocenské ponížení, ale také zprerthání posledních devět let existujících silných geopolitických a vojenských vazeb, které se již Rusku nemusí podařit obnovit. To je samozřejmě v západním zájmu. Evropané a Američané to ale budou muset umět „prodat“ také Izraeli a Turecku, které však mají se Sýrii své vlastní plány.

Autor je analytik Výzkumného centra Asociace pro mezinárodní otázky

■ Věda

Vladislava Vojtíšková
autori@hn.cz

Pět důvodů, proč byla česká věda v letošním roce úspěšnější než německá

Čeští vědci letos zaznamenali mimořádný úspěch. Získali deset prestižních grantů v soutěži Evropské rady pro výzkum (ERC). Bylo to velké překvapení. Jde totiž o víc grantů, než obdrželi Belgičané či Dánové a v přepočtu na počet obyvatel dokonce více než Němci.

Je to velký rozdíl oproti minulosti, kdy k nám směřovaly maximálně dva tři granty.

Jistě ale letos nešlo o pouhou náhodu. Za naším úspěchem stojí několik věcí, které nám budou hrát do karet i v dalších letech. Pojďme se na ně podívat.

Zaprvé se etabloje generace mladých vědkyň a vědců, kteří se narodili v 80. letech minulého století nebo později. Strávili část studií v zahraničí, mají celosvětový rozhled, umí jazyky a mají kuráž.

Zadruhé jim na některých institucích pomáhají k návratu ze zahraničí a vybudování vlastní výzkumné skupiny granty pro mladé vědce. Velkorysý je například program Primus na Univerzitě Karlově či program MASH Junior Star na Masarykově univerzitě. Na Akademii věd zase existuje k podpoře excelence a vzniku nových výzkumných skupin cena Lumina quaeruntur. Možná právě díky těmto programům pochází všech deset letos úspěšných vědkyň a vědců z těchto tří institucí.

Zatřetí, máme zde poměrně kvalitní celonárodní schémata s podobným účelem. Jde především o program Grantové agentury Junior Star, Expro a Postdoc Individual Fellowship či program Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ERC CZ. Toto grantové schéma letos slaví 14 let. Má sice své byrokratické mouchy, například to, že grantový návrh se i v roce 2024 musí odevzdávat v listinné podobě na podatelnu ministerstva. Pomáhá ale financovat kvalitní projekty, které v celoevropské ERC soutěži získaly v druhém kole hodnocení A či B, ale na jejich financování už nezbyly evropské peníze. Program také motivuje vědce, aby si o ERC požádali znovu (ti, kdo získali hodnocení B, tak dokonce učinit musí).

Začtvrté zde máme čím dál lepší podporu v samotných institucích – projektové manažerky a manažery, kteří jsou na špičkové úrovni. Sami často působili jako vědkyně a vědci, mají mnohdy doktorát, umí plyně anglicky, ale zároveň se orientují v pravidlech programů.

V neposlední řadě u nás pro vědce i projektové manažery skvěle funguje jedna poradní instituce – Technologické centrum Praha. Toto sdružení právnických osob slouží jako Národní informační centrum pro evropský výzkum. Pořádá semináře, kde vědce a projektové manažery připraví na podání grantového návrhu.

A nakonec nelze opominout ani to, že mnohé naše vědecké instituce jsou špičkově vybavené. Napomohly tomu operační programy řízené ministerstvem školství, ačkoli mnohdy přinášely (a bohužel stále přinášejí) institucím a samotným vědcům neuvěřitelnou míru byrokracie. Ve srovnání třeba právě s ERC až tragikomickou. Nicméně jim zároveň nelze upřít, že se díky nim v našich institucích pořídilo vybavení, které často nemají „ani na Západě“.

Možnost dotovat vědu ze strukturálních fondů však patrně po roce 2027 skončí, protože Česká republika bude natolik rozvinutá, že přejde z pozice čistého příjemce dotací do pozice plátce. Český stát a soukromý sektor pak budou muset najít na výzkum a vývoj vlastní zdroje, pokud budou chtít udržet, či dokonce navýšit intenzitu výdajů na výzkum a vývoj. Náš současný podíl výdajů na vědu a výzkum vůči HDP je 1,83 %. Celoevropský průměr je 2,2 %.

Držme si palce, aby zisk deseti grantů ERC nebyl jen šťastný výkyv, ale nový trend. A třeba pak jednou naši grantisté získají i prestižní Nobelovu cenu. V této souvislosti je nejvíc skloňované jméno fyzika Tomáše Jungwirtha za jeho objev altermagnetismu, který umožní zvýšit kapacitu paměťových zařízení. Mimochoodem, Tomáš Jungwirth byl v minulosti nositelem dokonce hned dvou ERC grantů.

Autorka je šéfredaktorka portálu www.vedavyzkum.cz

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY

REDAKCE: 233 071 111
REDAKCE@HN.CZ
PŘEDPLATNÉ: 217 777 888
ADRESA: PORT 7,
POD DRÁHOU 1637/2,
HOLEŠOVICE,
170 00 PRAHA 7

Vydává Economia, a.s.,
IČO 28191226

- Šéfredaktor
Hospodářských novin
Jaroslav Mašek
- Zástupci šéfredaktora
Milan Mikulka, Petr Honzejk,
Michaela Ryšavá
- Manažer redakce
Martin Denemark
- Náčelník Petr Honzejk
- Analytik HN Martin Ehl
- Domáci Michaela Ryšavá
- Zahraničí Tomáš Procházka
- Ekonomika Milan Mikulka
- Víkend Tomáš Procházka
- PročNe Gabriela Marešová
- Vedoucí vizuálního oddělení Matej Slávik
- Zlom Zdeněk Fried
- Autor layoutu HN
Jan Vyhnánek
- E-MAILY:
jmeno.prijmeni@hn.cz
- PŘEDPLATNÉ
tel.: 217 777 888,
predplatne@economia.cz
- INZERCE:
inzerce@economia.cz
- PŘÍJEM INZERCE
tel.: 233 073 169

Hospodářské noviny používají
zpravodajství agentur
ČTK a Thomson Reuters.

Tiskne: Czech Print Center –
tiskárna Praha – Ostrava

Četnost vydání:

pondělí až pátek,
místo vydání Praha

Autorská práva vykonává
vydavatel. Jakékoli užití
části nebo celku, zejména
rozmnožování a šíření
jakýmkoli způsobem
(mechanickým nebo
elektronickým) i v jiném
než českém jazyce
bez písemného svolení
vydavatele je zakázáno
Jednotlivé složky HN jsou
samostatně neprodejné.

© 2024 Economia, a.s.

Ročník LXVIII
Nevyžádané příspěvky
se nevracejí
MK ČR E 4689
Audit nákladu: ABC ČR.
Hospodářské noviny
ISSN 0862-9587 (Print)
Hospodářské noviny
ISSN 2787-950X (Online)
Internet www.hn.cz